

MİLLİ NƏFƏSLİ MUSIQI ALƏTLƏRİ –
ZURNA. TEXNİKİ ŞƏRTLƏR

National wind instruments - Zurna.
Technical specifications

LAYIHƏ

LAZIMDİR

Bu standart Azərbaycan Standartlaşdırma İnstitutunun icazəsi olmadan tam və ya hissə-hissə yenidən çap oluna, çoxaldıla və yayıla bilməz

Elçin İsaqzadə küç., 7-ci köndələn

Telefon: +994125149603

E-mail: office@azstand.gov.az

MÜQƏDDİMƏ

1. Bu standart Azərbaycan Milli Konservatoriyasının Milli Musiqi Alətlərinin Təkmilləşdirilməsi elmi-tədqiqat laboratoriyası tərəfindən **İŞLƏNİB HAZIRLANIB**.

2. Bu standart, “Azərbaycan xalq çalğı alətləri”nin standartlaşdırılması üzrə Texniki Komitədə (AZSTAND/TK 44) **TƏQDİM EDİLİB**.

3. “Azərbaycan Standartlaşdırma İnstitutu” PHŞ-nin “_____” _____ 2024-ci il tarixli _____ sayılı Qərarı ilə **TƏSDİQ EDİLİB VƏ QÜVVƏYƏ MINİB**.

4. **İLK DƏFƏ TƏTBİQ EDİLİR**.

5. Dövlət standartında müəyyən edilən tələblərin beynəlxalq standartlara, norma, qayda və tövsiyələrə və digər dövlətlərin müvafiq mütərəqqi milli standartlarına, elm, texnika və texnologiyanın müasir nailiyyətlərinə əsaslanmasını müəyyən etmək üçün standartın dövrü yoxlama müddəti ildə 1 dəfədir.

MÜNDƏRİCAT

1 TƏTBİQ SAHƏSİ.....	5
2 NORMATİV İSTİNADLAR.....	5
3 TERMİN VƏ TƏRİFLƏR.....	6
4 ƏSAS PARAMETRLƏR VƏ ÖLÇÜLƏR.....	6
5 TEXNİKİ TƏLƏBLƏR.....	7
6 QƏBUL QAYDALARI.....	9
7 SINAQ ÜSULLARI.....	10
8 DAŞINMA VƏ SAXLANMA.....	10
7 İSTİSMAR ÜZRƏ GÖSTƏRİŞLƏR.....	10
8 İSTEHSALÇI ZƏMANƏTİ.....	10
BİBLİOQRAFIYA.....	11

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ DÖVLƏT STANDARTI

**Milli nəfəsli musiqi alətləri –
Zurna. Texniki şərtlər**

AZS XXX:2024

**National wind instruments –
Zurna. Technical specifications**

Tətbiq edilmə tarixi “ ____ ” _____ 2024-cü il

1 TƏTBİQ SAHƏSİ

Bu standart, xalq musiqilərini fərdi olaraq və ya orkestranın tərkibində ifa etmək üçün nəzərdə tutulan milli nəfəsli musiqi alətlərindən olan zurnaya (bundan sonra - zurna) şamil edilir.

2 NORMATİV İSTİNADLAR

Bu standartda aşağıdakı normativ sənədlərə istinad edilmişdir:

ГОСТ 15.009-91 Система разработки и постановки продукции на производство. Непродовольственные товары народного потребления (Məhsulların hazırlanması və istehsala verilməsi sistemi. Qeyri-ərzaq istehlak malları)

ГОСТ 166-89 Штангенциркули. Технические условия (Ştangenpərgər. Texniki şərtlər)

ГОСТ 427-75 Линейки измерительные металлические. Технические условия (Metal ölçü xətkəşləri. Texniki şərtlər)

ГОСТ 2208-2007 Фольга, ленты, листы и плиты латунные. Технические условия (Latun folqa, lentlər, təbəqələr və lövhələr. Texniki şərtlər)

ГОСТ 2695-83 Пиломатериалы листовых пород. Технические условия (Ağacdan hazırlanmış taxta. Texniki şərtlər)

ГОСТ 2999-75 Металлы и сплавы. Метод измерения твердости по Виккерсу (Metal və ərintilər. Vickers üzrə bərkliyin təyini üsulu)

ГОСТ 4976-83 Лаки марок НЦ-218, НЦ-222, НЦ-243 мебельные и НЦ-223. Технические условия (Mebellər üçün НЦ-218, НЦ-222, НЦ-243 və НЦ-223 markalarının lakları. Texniki şərtlər)

ГОСТ 6309-93 Нитки швейные хлопчатобумажные и синтетические. Технические условия (Pambıq və sintetik tikiş sapları. Texniki şərtlər)

ГОСТ 6449.5-82 Изделия из древесины и древесных материалов. Неуказанные предельные отклонения и допуски (Taxta və taxta materiallarından hazırlanmış məmulatlar. Müəyyən edilməmiş maksimal kənarəçixmələr)

ГОСТ 7502-98 Рулетки измерительные металлические. Технические условия (Metal ölçmə lentləri. Texniki şərtlər)

ГОСТ 9012-59 (ИСО 410—82, ИСО 6506— 81) Металлы. Метод измерения твердости по Бринеллю (Metallar. Brinell üzrə bərkliyin təyini üsulu)

ГОСТ 14192-96 Маркировка грузов (Yüklərin markalanması)

ГОСТ 17308-88 Шпагаты. Технические условия (Vişlər. Texniki şərtlər)

ГОСТ 33095-2014 Покрытия защитно-декоративные на мебели из древесины и древесных материалов. Классификация и обозначение (Taxta və taxta məmulatlardan mebelin qoruyucu-dekorativ təyinatlı örtükləri. Təsnifat və işarələnmə)

ГОСТ 33781-2016 Коробки из картона, бумаги и комбинированных материалов. Общие технические условия (Karton, kağız və qarışıq materiallardan olan qutular. Ümumi texniki şərtlər)

Qeyd – Bu standartdan istifadə edildikdə, cari ilin 1 yanvar tarixinə tərtib olunmuş kataloq və cari ildə nəşr olunmuş müvafiq məlumat göstəriciləri üzrə normativ sənədlərin qüvvədə olmasını yoxlamaq məqsədəuyğundur. Əgər istinad edilən normativ sənədlər əvəz edilibsə (dəyişdirilibsə), bu halda bu standartdan istifadə etdikdə, əvəz edilmiş (dəyişdirilmiş) normativ sənədə əsaslanmaq lazımdır. Əgər istinad edilən normativ sənəd ləğv edilibsə, onda ona istinad edilən müddəə, onun bu istinada toxunulmayan hissəsində tətbiq edilir.

3 TERMİN VƏ TƏRİFLƏR

Bu standartda aşağıdakı termin və təriflərdən istifadə edilmişdir:

3.1 gövdə: musiqi alətinin əsas hissəsi;

3.2 mil: musiqi alətlərində səs ötürücüsü olan ox və ya qol;

3.3 tağalaq: sap, iplik və s. sarman çarx;

3.4 zurna: nəfəslə çalınan boruşəkilli, ağzıgen, kəskin səslə musiqi aləti.

4 ƏSAS PARAMETRLƏR VƏ ÖLÇÜLƏR

4.1 Zurnanın əsas parametrləri Cədvəl 1-də göstərilən tələblərə cavab verməlidir

Cədvəl 1 Zurnanın əsas ölçüləri

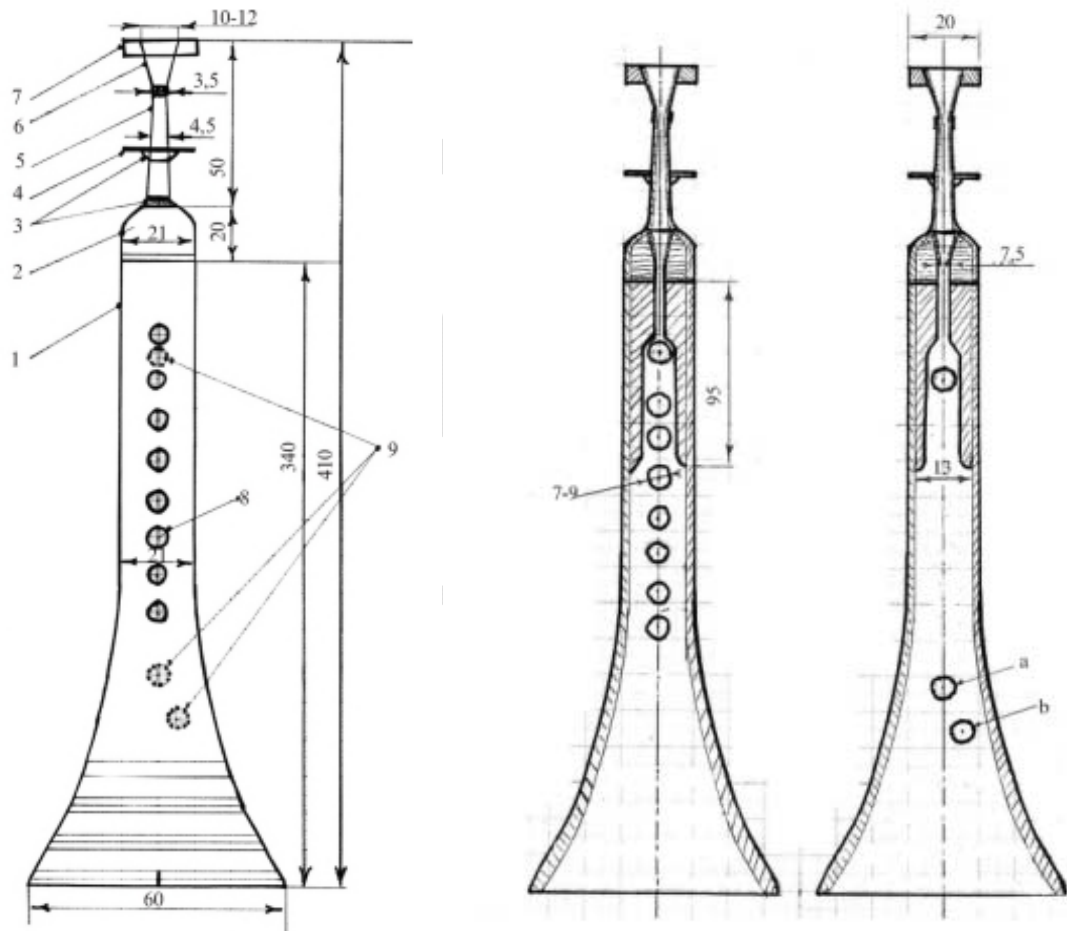
No	Hissələr	Ölçülər, mm-lə
1	Ümumi uzunluq	410
2	Gövdənin uzunluğu	340
3	Butulkanın (oymağın) uzunluğu	110
4	Milin uzunluğu	65`
5	Aşağı başdakı milin uzunluğu	8
6	Yuxarı başdakı milin uzunluğu	4
7	Qoruyucunun uzunluğu	18
8	Gövdənin diametri	60
9	Gövdənin ən kiçik diametri	21

Qeyd 2: Nominal ölçülərdən kənar çıxmalar GOST 6449.5-ə uyğun olmalıdır.

5 TEXNİKİ TƏLƏBLƏR

5.1 Zurna bu standartın tələblərinə, texniki sənədlərə və etalon-nümunələrə uyğun istehsal edilməlidir.

5.2 Zurnanın xarici görünüşü Şəkil 1-də verilənlərə uyğun olmalıdır.

Şəkil 1. Zurnanın cizgisi

- 1 – Gövdə
- 2 – Səs tənzimləyici (beçə, maşa)
- 3 – Milin oturaqları (qapaq)
- 4 – Tağalaq
- 5 – Mil

- 6 – Səs mənbəyi
- 7 – Səs mənbəyinin qoruyucusu
- 8 – Üz not üçün deliklər
- 9 – Arxa not delikləri

Qeyd 1: Bu cizgi vasitəsi ilə zurnanın konstruksiyası təyin edilir.

5.3 Zurna ГОСТ 15.009-un müəyyən etdiyi qaydada təsdiq edilmiş çizgilər və etalon-nümunələrə görə bu standartın tələblərinə müvafiq olaraq hazırlanmalıdır.

5.4 Xammala və materiallara dair tələblər

5.4.1 Zurna əsasən Cədvəl 1-də göstərilən materiallardan hazırlanmalıdır.

Cədvəl 2. Zurnanın istehsalında istifadə olunan materiallar

Əsas quraşdırma vahidlərinin və hissələrinin adı	İstifadə olunan materialların adı və xüsusiyyətləri
Gövdə	ГОСТ 2695 üzrə yarpaqlı ağac sinfinin taxta materialı (qoz, armud, tut, qarağaç, yalançı çinar, vələs, ağcaqayın, fıstıq) və ebanit
Səs tənzimləyici	ГОСТ 2695 üzrə ərək, tut və ebanit
Mil, halqa və oturacaqlar	ГОСТ 2208 üzrə latun
Tağalaq hissə isə	sümük və plastik
Səs mənbəyi	qamış və plastik
Qoruyucu	ГОСТ 2695 üzrə yarpaqlı ağac sinfinin taxta materialı
Səth	ГОСТ 4976 üzrə mebel lakı
müştük və milinin gövdəyə bərkidilməsi	ГОСТ 6309 üzrə IO №-li pambıq-parça tikiş sapları

5.4.2 Məmulatların hazırlanmasına sərf olunan ağac materiallarının nəmliyi 8%-dən çox olmamalıdır.

5.5 Zurnanın korpusunun səthində qatran, çatlar, çürüntü və budaqcıq olmasına yol verilmir.

5.6 Alətlərin konstruksiyası və hissələrinin ayrı-ayrılıqda hazırlanması, bir-birinə birləşdirilməsi onların möhkəm olmasına, onların güclü səsə malik olmasını təmin etməlidir.

5.7 Zurnanın çanağı cilalanmalı və laklanmalıdır. Lak hər tərəfə bərabər paylanmalıdır. Lakın axmasına, ləkələr, zolaqlar, və sıyrılmalara yol verilmir.

5.8 Zurnanın laklanmış səthinin xarici görünüşü ГОСТ 33095 görə 1-ci dərəcəli nitroselluloz qrupuna uyğun olmalıdır.

5.9 Zurnanın bir ox boyunca aralarındakı məsafə eyni olmaqla səkkiz dəlik olmalıdır. Zurnanın o biri tərəfində bir dəlik olmalıdır. Birinci dəliyin mərkəzindən müştük və milin geydirildiyi yerə qədər olan məsafə - 40 mm əks tərəfdəki dəliyin mərkəzindən isə bu məsafə - 50 mm olmalıdır.

5.10 Mil və müştük hər bir alətə özünəməxsus səs çıxarmağa imkan verir və korpusa kip birləşdirilir.

5.11 Müştük və qamış pərdənin səthi hamar olmalıdır.

5.12 Qaynaq yolu ilə üzərində diametri 14 mm olan halqa qondarılmış mil konus şəklində hazırlanmalıdır. Qaynaq ГОСТ 2208-in tələblərinə cavab verməlidir.

5.13 Pərdə milin üzərinə sıx bərkidilməlidir. Bərkidilmənin etibarlı olması üçün birləşmə yerinə bir-birinə yaxın olmaqla pambıq-parça sapları sarınır.

5.14 Zurnanın metal hissələrinin üzərində iti kəsici çıxıntılar və tilişkələr olmamalıdır.

5.15 Zurnanın 35 ± 1 mm diametrli dayağının mərkəzində $8 \pm 0,5$ mm diametrli dəlik və onun da Zurnanın milində qaxılması üçün kəsiyi olmalıdır.

5.16 Dayaq və mil arasındakı məsafə 1-2 mm olmalıdır.

5.17 Markalanma,

5.17.1 Markalanma Azərbaycan dilində aparılmalıdır.

5.17.2 Nəqliyyat tarası “Ehtiyatlı ol, kövrəkdir”, “Rütubətdən qoru” və digər işarələr göstərməklə ГОСТ 14192-ə uyğun markalanmalıdır.

5.17.3 Zurnanın üzərində aşağıdakılar qeyd olunmaqla etiket yapışdırılmalıdır.

a) istehsalçı müəssisənin adı və ünvanı;

b) istehsalçı müəssisənin əmtəə nişanı (varsa);

c) məmulatın adı;

d) bu standartın işarəsi;

e) Keyfiyyət nəzarət şöbəsinin möhürü (varsa), istehsal tarixi (gün, ay, il)

5.17.4 Zurna ixrac edildikdə markalanması sifarişçinin tələblərinə uyğun aparılmalıdır.

5.18 Qablaşdırma

5.18.1 Hər bir aləti ayrıca olaraq ГОСТ 33095-ə uyğun olan karton qutularda qablaşdırmaq lazımdır. Yeşiyi yapışqanlı kağız lentlə və ya ГОСТ 17308-ə uyğun olan işlədə bağlamaq lazımdır.

Hər bir qutuya 6.1.6 məzmunlu etiket yapışdırmaq lazımdır.

5.18.2 Zurna 20, 30, 40 yeşiyi ГОСТ 17308-ə uyğun işlə bağlamaq lazımdır.

5.18.3 Eyni adlı zurna başqa şəhərlərə göndərildikdə onları ГОСТ 10350-81-ə uyğun taxta yeşiklərə və ya konteynrlərə qablaşdırılmalıdır. Hər yeşiyin brutto kütləsi 35 kq-dan çox olmamalıdır.

6 QƏBUL QAYDALARI

6.1 Zurna hərtərəfli nəzarət yolu ilə istehsalçı müəssisələrin keyfiyyət nəzarət şöbəsi tərəfindən qəbul edilməlidir.

Nəzarət zamanı zurnanın xarici görünüşü və ölçülərinin təsdiq edilmiş nümunə-etalona uyğun olması yoxlanılmalı, habelə səsənmə keyfiyyəti də yoxlanılmalıdır.

Satışa göndərilən hər bir zurna onların keyfiyyətini əks etdirən qəbul edilmiş formada sənədlərdə müşayiət edilməlidir.

6.2 Alətlər qəbula partiyalarla təqdim edilir. Eyni növdən olan, vahid sənədi olan zurnanın miqdarı partiya hesab edilir.

Partiyanın ölçüsü tərəflərin razılığı ilə müəyyən edilir.

6.3 İstehlakçı qəbul olunan alətlərin keyfiyyətinin nəzarət yoxlanılmasını apara bilər.

6.4 Nəzarət yoxlanma üçün 10 ədəddən artıq olmamaq şərti ilə 2% məmulat götürülür. Bu zaman alətlər bu standartın bütün tələblərinə görə yoxlanılır.

6.5 Əgər nəzarət yoxlama zamanı göstəricilərin biri belə bu standartın tələblərinə uyğun gəlmədikdə, məmulatlar ikiqat miqdarda götürülərək təkrar yoxlama aparılmalıdır.

6.6 Təkrar yoxlamaların nəticəsi yekun nəticə hesab edilməlidir.

7 SINAQ ÜSULLARI

7.1 Zurnanın xarici görünüşünə görə yoxlanması nümunə-etalonla müqayisə etmək yolu ilə baxmaqla aparılır.

7.2 Səs keyfiyyəti, səs intensivliyi, səsin tembri və kənar səslərin olmaması peşəkar musiqiçilər tərəfindən aləti bütün diapazonda çalmaqla yoxlanılır.

7.3 Alətlərin ölçüləri ГОСТ 166 üzrə ШП-Ш tipli ştangenpərgərlə, habelə ГОСТ 427 görə metal ölçü xətkəsi, yaxud ГОСТ 7502-yə görə metal ruletka ilə yoxlanılmalıdır.

7.4 Qoruyucu – dekorativ lak örütüyünü nəzarət yoxlanması üsulları ГОСТ 33095-yə görə aparılır.

7.5 Zurnanın qaynaq yolu ilə hazırlanmış mil, halqa və oturacaqların qaynağı ГОСТ 2999-a və ГОСТ 9012-yə uyğun yoxlanılmalıdır.

8 DAŞINMA VƏ SAXLANMA

6.6 Zurnanı istənilən nəqliyyat vasitəsi ilə daşımaq olar, bu zaman onları mexaniki zədələnmələrdən və atmosfer çöküntülərindən qorunması təmin edilməlidir.

6.7 Daşınma və saxlanma zamanı pərdə və müştüyün sınmasının qarşısını almaq üçün onlara yarım dairəvi formada qoruyucular geyindirilir. Yarım dairələri bir-birinə sıxdıqda onların mərkəzində qamış pərdə və müştük üçün yuvacıq yaranmalıdır.

6.8 Zurnanı qablaşdırılmış şəkildə quru, havalandırılan anbar binalarında saxlanılmalıdır, oranı havasının nəmliyi 65%, temperaturu 20°C olmalıdır, onlar pəncərə və qızdırıcı cihazlardan 1 Om-lik məsafədə yerləşdirilməlidir.

6.9 Musiqi alətləkinin onların üzərinə günəş şüalarının düşməsindən qorumaq lazımdır.

6.10 Alətləri zəhərli kimyəvi maddələri olan binalarda saxlamaq olmaz.

7 İSTİSMAR ÜZRƏ GÖSTƏRİŞLƏR

8 İSTEHSALÇI ZƏMANƏTİ

8.1 İstehlakçı zurnanın istifadə olunması, onların saxlanması və daşınması qaydalarına əməl etdikdə, istehsalçı həmin alətləri bu standartın tələblərinə uyğun olmasına zəmanət verir.

8.2 Zurnanın zəmanət müddəti pərakəndə satış ticarət şəbəkəsindən alındığı vaxtdan 1 il müddətində müəyyən edilir.

BİBLİOQRAFIYA

- [1] M.Məmmədəliyev “Azərbaycan xalq çalğı alətlərinin təkmilləşdirilməsi”, Bakı - Red N Line - 2018, 236 səh.
[2] PCT A3CCP 429-78 “Milli nəfəsli musiqi alətləri. Zurna, Balaban”
[3]

Rəsmi nəşr
“Azərbaycan Standartlaşdırma İnstitutu”
publik hüquqi şəxs

AZS XXX:2024

**Milli nəfəsli musiqi alətləri –
Zurna. Texniki şərtlər**